

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

Мақала туралы мәлімет

Конференция атауы	«Жастар және ғылым: бүгін мен болашағы» жас ғалымдардың халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдар жинағы
Сборник	«Молодежь и наука: настоящее и будущее». Сборник материалов Международной научно-практической конференции молодых ученых
Conference	The collection of materials from the International Scientific and Practical Conference of Young Scientists «Youth and Science: Present and Future»
Өткізілген күні	7 сәуір 2025, Атырау
ISBN	978-601-262-587-5
Жинақтағы жариялану №	103
Жинақтағы беттері	483-485
ӘОЖ/УДК/UDC	ӘОЖ 34
Секция	Секция IV. II Адам құқығын қорғау – құқықтық және әділ мемлекет құрудың кепілі/ / Защита прав человека – залог создания правового и справедливого государства
Автор(лар)	Қайыржан Нәсіп Мейрғазықызы
Мәртебесі	Студент
Ғылыми жетекші	Ғылыми жетекшісі, Құқық негіздері пәні оқытушысы Атанова М.Ш.
Мақала атауы	АЗАМАТТЫҚ ҚОҒАМНЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘДЕНИЕТІ

Ескерту: бұл бет сайтқа орналастыру және мақала PDF-ін сәйкестендіру үшін қосылды. Төменде жинақтағы мақаланың түпнұсқа беттері берілген.

перспективе это позволит существенно сократить государственные расходы на содержание заключенных в учреждениях лишения свободы.

В будущем Казахстану необходимо активизировать реформы в уголовно-исполнительной системе, уделяя особое внимание совершенствованию нормативно-правовой базы, разработке этических стандартов использования ЭСС, а также улучшению технической оснащенности правоохранительных органов. Только комплексный подход позволит максимизировать пользу от внедрения электронных средств слежения, обеспечивая баланс между эффективностью контроля и соблюдением прав человека.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Национальный институт правосудия США. Электронный мониторинг и его применение в уголовной юстиции // URL: <https://nij.ojp.gov> (дата обращения: 02.07.2024).
2. Большаков В. И. Зарубежный опыт применения электронных средств надзора за условно-досрочно освобожденными // Криминология: вчера, сегодня, завтра. — 2020. — № 3. — С. 37-44.
3. Шаймердинов И. Т. Использование электронных средств слежения в отношении поднадзорных лиц в Республике Казахстан // Научный журнал. URL: <https://na-journal.ru/2-2019-gumanitarnye-nauki/1778-ispolzovanie-elektronnyh-sredstv-slezheniya>
4. Законодательные границы использования электронных средств слежения в деятельности службы пробации // КиберЛенинка. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/zakonodatelnye-granitsy-ispolzovaniya-elektronnyh-sredstv-slezheniya>
5. Приказ Министра внутренних дел Республики Казахстан «Об утверждении Правил организации деятельности службы пробации» от 15 августа 2014 года № 511 // Электронный ресурс: URL: <http://adilet.zan.kz> (дата обращения: 24.06.2018).
6. Забавина Анна Юрьевна (2015). Зарубежная практика и перспективы заимствования применения электронных браслетов в правоохранительной деятельности РФ. Вестник Московского университета МВД России, (4), 158-162.
7. Кубанцев С.П. Применение пробации и досрочного освобождения от отбытия наказания в виде лишения свободы в США // Журнал российского права. 2006. № 1. С. 17
8. Программа развития уголовно-исполнительной системы в Республике Казахстан на 2012-2015 годы. Утверждена постановлением Правительства Республики Казахстан от 9 июня 2012 года № 775.

ӘОЖ 34

АЗАМАТТЫҚ ҚОҒАМНЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘДЕНИЕТІ

Қайыржан Нәсіп Мейрғазықызы

Kaiyrzhannasip@gmail.com

Бастауыш білім беру мамандығының 4 курс студенті

№1 Алматы қазақ гуманитарлық-педагогикалық колледжі, Алматы қ, Қазақстан
Республикасы

Ғылыми жетекшісі, Құқық негіздері пәні оқытушысы Атанова М.Ш.

Азаматтық қоғам – бұл мемлекеттен тәуелсіз жұмыс істейтін және онымен демократиялық принциптер негізінде өзара әрекеттесетін қоғамды сипаттайтын күрделі және көп қырлы ұғым. Ол өз азаматтарының жоғары әлеуметтік, саяси, мәдени және моральдық мәртебесін қамтамасыз ететін дамыған экономикалық, мәдени, құқықтық және саяси қатынастармен сипатталады. Азаматтық қоғам ортақ мүдделер мен құндылықтармен біріктірілген және ортақ мақсаттарға жету үшін бірлесіп әрекет ететін әртүрлі әлеуметтік топтардан тұрады.

Азаматтық қоғам – бұл мемлекеттік билік саласынан тыс жұмыс істейтін және қоғамдағы әртүрлі әлеуметтік мәселелерді шешумен айналысатын тәуелсіз, автономды ұйымдардың бірлестігі. Азаматтық қоғам шеңберінде қайырымдылық ұйымдары, кәсіподақтар, ғылыми және мәдени қоғамдар, адам құқықтарын қорғау ұйымдары және т.б. құрылуда. Азаматтық қоғам

қоғамның әлеуметтік-экономикалық дамуының ажырамас бөлігі болып табылады. Азаматтық қоғамның құқықтық мәдениеті – бұл азаматтардың құқық саласындағы білімдері, нормалары, құндылықтары, сенімдері, қабілеттері мен дағдыларының жиынтығы және оларға қоғамда және мемлекетпен саналы және жауапкершілікпен өзара әрекеттесуге мүмкіндік береді.

1948 жылы 10 желтоқсанда қабылданға Адам Құқықтарының Жалпыға Бірдей Декларациясының преамбуласында «әлемдегі барлық адамзат баласының ар-намысы, теңдігі және ажырамас құқықтарын тану – бостандықтың, әділдіктің және әлемдегі бейбітшіліктің негізі» деп көрсетілген.

Құқықтық мәдениет қоғамның жалпы мәдениетінің бөлігі болып табылады және олардың қызметінің әртүрлі салаларындағы адамдар өмірінің ажырамас бөлігі болып табылады. Қоғамдық өмірде құқықтық мәдениет басқа адамдардың заңдары мен құқықтарын құрметтеуде, мораль мен этика нормаларын сақтауда көрінеді. Білім беру саласында құқықтық мәдениет азаматтық ұстанымды, құқықтық сананы және құқықтық сауаттылықты қалыптастыру үшін негіз болып табылады. Құқықтық мәдениеттің мемлекетпен және құқықпен ажырамас байланысы бар, өйткені олар "бүкіл мәдениеттің ерекше формалары, кез-келген мемлекеттік ұйымдасқан халықтың, қоғамның жиынтық мәдени өмірін ұйымдастырудың формалары".

Құқықтық мәдениет адам өмірінің белгілі бір саласындағы мәдениет ретінде "мәдениеттердің экономикалық және саяси, моральдық және басқа түрлерімен тығыз байланысты және өзара әрекеттеседі. Бұл байланыстардың тығыз болғаны соншалық, отандық ғылымда моральдық-құқықтық немесе саяси-құқықтық мәдениеттер органикалық тұтас компоненттер ретінде қарастырылады". Е. Н. Яркованың мәлімдемесіне сәйкес, саяси және құқықтық мәдениеттер зерттеудің әртүрлі салаларында қиылысатын мәдениеттің екі өзара байланысты түрі болып табылады. Мәдениеттің әр түрін бөлек зерттеу толық түсінік бермейді және белгілі бір нәтижелерге қол жеткізе алмайды, ал оларды біріктіру жаңа білім алуға және олардың қоғамдағы рөлін тереңірек түсінуге мүмкіндік береді. Бұл тұжырым саясаттың өзі құқықпен тығыз байланысты екендігімен байланысты, іс жүзінде бұл мемлекеттің формализацияланған және нормативтік құқықтық актілер жүйесіне аударылған саясаты болып табылады. Дәлірек айтқанда, саясат, әдетте, заң шығару арқылы жүзеге асырылады, сондықтан ол заңнама нормаларының мазмұнын, барлық объективті құқықты анықтайды.

Құқықтық мәдениет ұғымы мағынасы жағынан күрделі және жан-жақты болып табылады. Әрбір зерттеуші құқықтық мәдениеттің белгілі бір аспектілеріне назар аударып әр қырынан қарастырып, түсінік береді. Сонымен, Н.Ю. Митюрин «құқықтық мәдениет белгілі бір қоғамдастық (мемлекеттік, діни, этникалық) мүшелері қабылдаған және олардың қызметі мен қатынастарын реттеу үшін қолданылатын құндылықтар, құқықтық идеялар, сенімдер, дағдылар мен құқықтық мінез-құлық стереотиптері, құқықтық дәстүрлер жүйесін білдіреді» – дей келе осы құбылыстың құқық субъектілерінің қызметіндегі мінез-құлық факторымен байланысты аспектілеріне көбірек назар аударады.

Азаматтық қоғамның құқықтық мәдениетінің теориялық негіздері құқық, Құқықтық сана және құқықтық мәдениет ұғымдарымен байланысты. Жалпы алғанда, құқық-бұл қоғамдағы адамдар мен ұйымдардың өзара әрекеттесу тәртібін белгілейтін ережелер мен нормалар жүйесі. Құқықтық сана-бұл адамдардың қоғамдағы мінез-құлқына әсер ететін құқық пен сот төрелігі туралы сенімдер мен түсініктердің жиынтығы. Жалпы, азаматтық қоғамның құқықтық мәдениеті азаматтық қоғамның ар-ождан бостандығы, сөз және жиналыс бостандығы, сайлау бостандығы және т.б. сияқты принциптеріне сүйенеді, бұл принциптер азаматтардың құқықтары және бостандықтарын кепілдік етуі тиіс.

Қазақстандағы азаматтық қоғамды зерттеудің үш негізгі перспективалық бағыттары:

1. Елдің демократиялық дамуындағы азаматтық қоғамның рөлін зерттеу. Бұл бағыт азаматтық қоғамды қалыптастыруға азаматтық қоғамдық ұйымдардың қатысуын талдауды, заңнамаға өзгерістер енгізуді, сондай-ақ мемлекет пен билік органдарының қызметін бақылауды қамтиды.

2. Қазақстандағы азаматтық қоғамның алдында тұрған проблемалар мен сын-қатерлерді зерделеу. Бұл бағыт кедейлік, жұмыссыздық, сыбайлас жемқорлық, экологиялық проблемалар және т.б. сияқты әлеуметтік экономикалық проблемаларды, сондай-ақ азаматтық және саяси мәдениетті дамыту мәселелерін талдауды қамтиды.

3. Азаматтық қоғамның мемлекетпен және бизнеспен өзара іс-қимылын талдау. Бұл бағыт экономика, әлеуметтік қорғау, экология, білім беру және т. б. сияқты түрлі салаларда Азаматтық қоғамның мемлекетпен және бизнеспен өзара іс-қимыл тетіктерін зерделеуді қамтиды.

Заманауи көзқарас бойынша, азаматтық қоғам құндылықтары, демократиялық заңдар, биліктің бөлінуі, құқықтық оппозиция, көппартиялық жүйе, адамдардың және олардың бірлестігінің, топтың саяси және әлеуметтік бостандықтары кіреді. Азаматтық қоғам қоғамдық-саяси қызмет ретінде материалдық және идеологиялық плюрализммен ажырамас бірлікте заңды түрде тіркелген, құрылымдық жағынан бекітілген және психологиялық тұрғыдан қамтамасыз етілген. Азаматтық қоғам азаматтық құқықтармен реттелетін және саяси мемлекетке тәуелсіз әрекет ететін жеке тұлғалардың, әлеуметтік топтардың, топтардың және институттардың күрделі желісін қамтиды. Әр елде азаматтық қоғамның қалыптасуы әр түрлі және күрделі процесс. Ол елдің бірегей ішкі және сыртқы ерекшеліктерін ескере отырып, әлеуметтік-экономикалық дамумен байланысты жинақталған тәжірибе нәтижесінде дамиды.

Азаматтық қоғамның функцияларына келетін болсақ, басты мақсат-оның мүшелерінің материалдық, әлеуметтік және рухани қажет-тіліктерін қанағаттандыру. Осы негізгі функция шеңберінде азаматтық қоғам келесі әлеуметтік қызметтерді ұсынады:

1. Ол адамдар мен азаматтардың өмірінің белгілі бір салаларын шамадан тыс мемлекеттік бақылаудан және заңдылық қағидатына негіз-делген негізсіз нормативтік актілерден қорғауды қамтамасыз етеді.

2. Ол азаматтық қоғам қауымдастықтары арқылы қоғамдық өзін-өзі басқару тетіктерін белгілейді және дамытады.

3. Ол азаматтық қоғамның тепе-теңдік күш-тер жүйесінде маңызды және күшті күш ретінде қызмет етеді. Ол азаматтар мен олардың бірлестіктерін мемлекеттік органдардың заңсыз араласуынан қорғайды. Бұған сайлаулар мен референдумдарға қатысу және бұқаралық ақпарат құралдары мен байланыс арналары арқылы қоғамдық пікір қалыптастырудың кең мүмкіндіктері сияқты әртүрлі құралдар арқылы қол жеткізіледі.

4. Азаматтық қоғамның институттары мен ұйымдары Адам құқықтары мен мемлекеттік және қоғамдық істерге қатысудың шынайы кепілдіктерін қамтамасыз ете отырып, теңдік қағидаты негізінде әрекет етеді.

5. Азаматтық қоғам өз мүшелерін әлеуметтік бақылау нысаны ретінде жұмыс істейді. Бұған жекелеген адамдарды, мемлекетке қарамастан, әлеуметтік нормаларды ұстануға итермелейтін ынта-дәуір тетіктері мен санкциялар арқылы қол жеткізіледі.

6. Сонымен қатар, азаматтық қоғам байланыс функциясын орындайды. Демократиялық қоғамда азаматтарға берілген бостандықтардан туындайтын әртүрлі мүдделер бар. Мүдделердің бұл спектрі қоғамда қалыптасқан демократиялық құндылықтар мен принциптерді көрсетеді.

Азаматтық қоғам - бұл жеке адамдар, қауым-дастықтар мен мемлекет арасындағы өзара әрекеттесуде шешуші рөл атқаратын күрделі және көп қырлы құбылыс. Ол қоғамдағы адамдардың мүдделерін, құндылықтары мен ұмтылыстарын қалыптастыратын әлеуметтік, экономикалық және мәдени институттар мен ұйымдардың кең ауқымын қамтиды.

Құқықтық мәдениет деңгейін арттыру процесі азаматтармен тұрақты жұмысты, жоғары оқу орындарында және басқа білім беру мекемелерінде құқықтық бейіндегі пәндерді оқытудың сапалы және жоғары деңгейін (жаңа білім беру бағдарламаларын әзірлеу), заң шығарушы, атқарушы және құқық қорғау органдарын жоғары кәсіби кадрлармен қамтамасыз етуді көздейді. Яғни, құқықтық мәдениетті құқықтық жүйенің әртүрлі құрылымдық элементтерінің жүйелі жұмыс істеуі – құқық, мораль, дәстүр және т. б. негізінде қалыптасқан қоғамдық сана мен әлеуметтік тәжірибенің тұрақты жағдайлары деп түсінсек болады.

Қорытындылай келе, қоғам өз құқықтары мен бостандықтарын жүзеге асыра алатын жағдайлар жасамай, мемлекет тарапынан кешенді шараларсыз азаматтардың құқықтық мәдениет деңгейін арттыру мүмкін емес екенін атап өткен жөн. Сонымен қатар, демократиялық мемлекетте азаматтық қоғамның жоғары деңгейіне жету үшін қоғамның өзі мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық және саяси өміріне қатысудың маңыздылығын түсінуі қажет, бұл демократиялық мемлекеттің дамыған азаматтық қоғамына қол жеткізуге мүмкіндік береді.